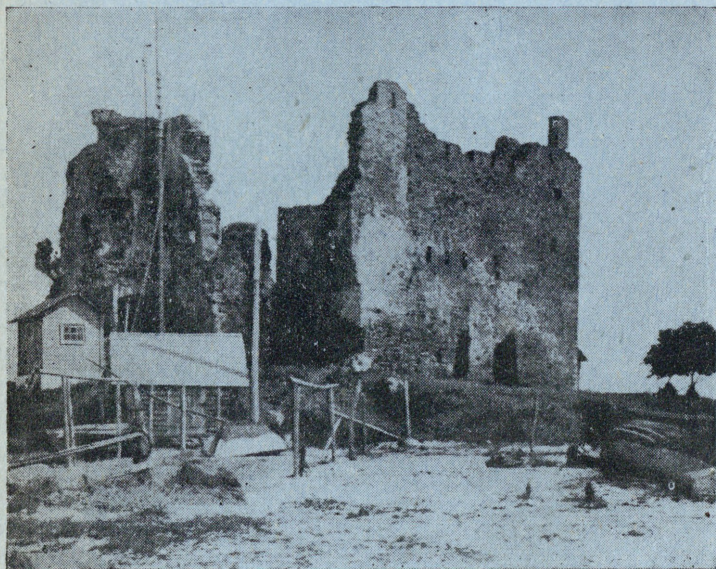

Duplum

A. Tõnurist

Suwemotiive

Autoril kirjastus Narvas 1934

A-10245

A. Tõnurist

Biblioteka
Kõrgkooli
1934.02.02

Suwmotiwe

1934

Autori kirjastus Narvas 1934. a.

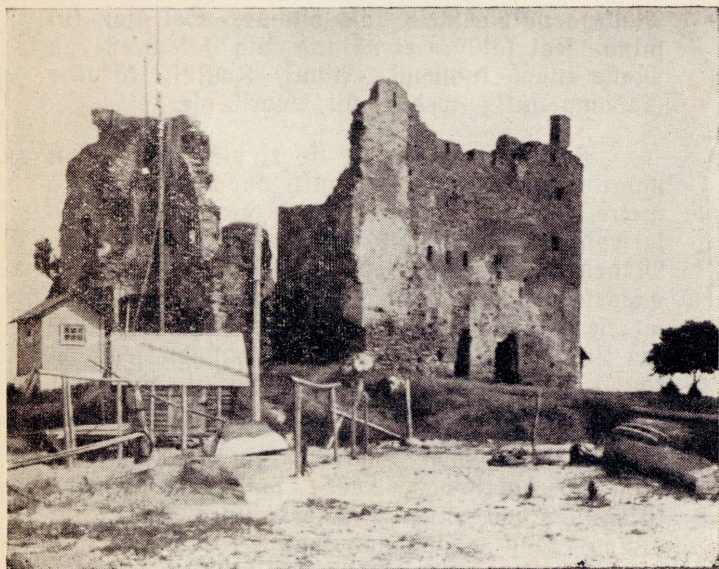
2.

22436

D.-ii. „Narwa Kirjastusihisuse“ trüff. 1934. a.

A-102,45

Toolse lossi varemed.

Mere laul.

Sissejuhatus.

Oli 19.. aasta suvel, kui ma paar nädalat weetsin Kundas. Tihti käisin mere ääres ja ümberlaudu jalutamas. Rahjaks ei ole meri aga nii lähedal, kui eemalt kaldalt näib; mõnest kohast on paar wersta pehmeid kaldaaluseid heinamaid tampida, enne kui saad merele. Mere ääres kasvab pikk pilliroog. Lontowa (Kunda) sadama lähedus on aga sellest kraamist lage. Ma ei harka kirjeldama Kunda tsemendivabrikut, ei puutu asjasse; Lontowa kohta tunneb igäiks „Süda tulsus tuls, tuls“ laulust, kus talamees oma

Mallega pulmaehteid käis ostmas. Sel ajal, kui mina seal käisin, ei näinud ma talameest ega Malle enam kumbagi. Ainul kiwisüsi kirjutas „sabama puht“ (wedur) siit wabrikusse.

Neile, kes Pontowas ise ei ole käinud, olgu paari sõnaga seletatud: piht sadamafild läheb merre, kuid sellest hoolimata ei usalda suuremad laewad läheneda sillale, meri on seal liig madal. Mõned aidad, majakesed, wäike tuletorn, mis on walgeks wärwitud ja mille tuli kuigi laugele merele ei paista, see kõik kokkuwõetult ongi kuulus Pontowa, kus Wiru taadid wanasti soola ja rauda käisid toomas. Seekord ehitati sadamasse uut tuletorni.

Wasaful pool Pontowast, umbes 6 wersta laugusel paistawad Toolse losi wared ühe kitsa maanina otsas. Nende juure on õigem minna kallast mööda, missuguse reisi ühel pühapäewal seltskonnaga ette wõtsime. Üle mere nurga on wared läega katsuda, sinnaminel annab aga käia! Wahepeal peatusime kõrgel „Krongskaldal“, kus awaneb kena wäljawaade merele. Sinna oli ühte kohta männi alla tehtud iste, kus segamata allseiswale weewäljale wõisid waadata ja mere laulu kuulata. Krongskallas on pehmest tahukiwist ja kõik nimesid täis lõigatud. Teiste nimede seas oli ka kellegi Skiparsky nimi, aastaarw 1875 ja laewaankur nime juure lõigatud. Skiparsky olnud laewakapten, kelle laew hullunud, tema pääsnud oma madrustega siia kaldale. Wõibolla, et laewahukkumise juures oli süüdi Pühakari. Mõnda nimetatakse liiwaneeme ja kiwide karja, mis eemal meres Toolse poolt paistab. „Krongskalda“ üle teati weel rääkida, et siit kõrgelt kaldalt wanal heal ajal neid, kes süüdi „tulitöös“ wõi muidu junkrute „esimese öö õigust“ ei kannatanud wälja, endale surma otsi-

des hüpanud alla. Wist täitis talju selles oma ülesannet ausasti.

Krongstaljult randa mööda edasi minnes jõuame „linnamäele,“ mis on „Weidebaumi“ karjamõisa juures. See on kõrge koht, millel ühelt pool serwal on wall ja mille peal on tunda suurtüki asemeid. Wõib olla on see mõni wana-aegse Eesti linna ase wõi on hiljem siin asunud patareid.

Rui lahju, et „linnamägi“ ise mulle midagi ei jutusta, ei jutusta ka tugewad tammed, mida natuke maad eemal nägin kaswawat, midagi. Wanad auwäärt wõsud on küll nii wanad, et mäletawad seda, kuidas Roots ja Wene Maarja-maafese pärast heitlesid.

Pilt maanina wiib merre ja tema terawal otsal seisabki Toolse loss, meie reisi eesmärk. Sätisa „kullipesa“, paremat paika ei wõi ükski mereröõwel endale enam otsidagi. Lossi ümbrus on lage, meri kangesti kiwine; lained mürisewad ja paiskawad tormiga wett kiwide üle kõrgele. Dudne, walutaw tundmus asub rinda, kui siin waremete juures seisab, mäsawat merd silmitsed ja katsud kujutleda muinasaja tumedat minewikku. Oli parajasti torm, kui ühes seltskonnaga juhtusime sinna. Tuul wingus ja kiinus mahajäetud wanades müürides ja puges aukudest ja wõlwikuteest läbi. Dösel pimedas ei tahaks küll neis äraneeatud waremetes tormi hulumist kuulata, siis, kui lossi niisked keldrid jutustawad oma kolemaid saladusi ööwaimudele. Lossist räägitakse, et siin olnud salatee maa alt Ratwere lossini, mida kauguse pärast (umbes 30 wersta), küll ei wõi ustuda. Salatee wõis aga lossist kuhugi itla wälja wiia. Toolse loss on ehitatud paest ja suuremalt jaolt ümmargustest munakiwidest, paiguti on weel frohwigi näha.

Toolse lossi ajalugu ei tunne mina ja ei

ole see mulle kätte puutunud. Seda suurema huwitusega kuulatad iga wäikest juturiismehest, mis rahwasuu teab muinasaja mälestustest lossi kohta rääkida. Kas tõsi wõi wale, seda ei haka ja wanade waremete juures seistes, — kui ja ei ole mõni ajalooteadlane — sugugi harutamagi. Kuuldud juturiismed, wanad tumedad müürid, mahajäetud ümbrus, loodus ja kujukluswõime, mis wägisi latet minewiku pealt kisub, kutsuwad su waimufilmade ette waremate aegade warje, mis wõib olla olid, wõib olla ka ei olnudki. Kuid ja näed neid kujusid, kuuled isegi neid kõnelewat, tunned kaasa nende kurbusele, elad kaasa nende õnnetusele, õnnele. Kuulel ja kujutlusel on waba wäli, neid ei peata puudulikud wõi kogunisti kindlad ajaloo teated.

Niisugusel alusel, niisugusel muljel, mis Toole lossi waremed esimesel waatlemisel minusse jätsid, kirjutas see kirjutis, mille nimels panin „Mere laul“. Ei wõi jätta tähendamata, et üks selleaegne Runda elanik, kelle nime ma kahjuks enam ei mäleta, mulle Toole lossi üle jutustas mõndki, mida ma ka kondikawana kirjatöös tarwitasingi.

Mere laul.

„Raugemate päewade kujud, waremata aegade warjud, endine õnn ja ilu, muistne kurbus ja mure, muistne kuldane kõne, muistne lauliku lugu meelta meile mõlgutamaks, palgesida paisutamaks“.

(Kalewip.).

Tormine meri ja wanad waremed ta rannal.

Kuidas ta elab ja mäsab tormil, see meri. Bahutades jooksewad wood ja wihaselt peksawad randa, pusrkawad piisku kõrgele, ulatuwad lagunenud müürinti.

Müriseb torm... Sulub kui tontide kari,
nuufsub kui wäike lapsuke, nutab kui mahajäetud
naine.

Wägew, suurepärane laul, täis metsitust,
igatsust, kaebet.

*

— Kas näed ja neid waremeld? — laulis
mühisew laine. — Neid on pärisorjad siia looku
lannud; nende käed on wõimsate käsul tugewaks
müüriks nad looku müürinud. Weri ja higi wäe-
tasid siis mulda.

Selles lossis elutses mereröõwel, kes oma
meestega merel laewu käis rööwimas. Häda
sellele laewale, keda rööwel tabas: laewamehed
leidsid meres endale haura, aga riisutud kaup
toodi lossi keldritesse. Kõige tugewam lossi
meeste seas oli mereröõwel ise. Juba ta mõõd
üksi kaalus kats leifikat ja tema ambu ei jaksanud
ükski tema meestest tõmmata winna. Ainult üks
sai sellega toime. See oli rüütli kasupoeg, ilus
ja tugew noormees, kelle rüütel lapsena kusti
oli rööwinud...

„Meie wihtlasime seda mereröõwlit!“ laulsid
lained nüüd looris. „Meie wihtlasime tema rööw-
pessa, seda kindlustatud lossi, ja tahtsime seda
purustada...“

„Teotus ja häbi kadugu siit rannalt!“
hüüdsime meie wõitlustuhinas ja tormasime wä-
gewate weewallidena ranna poole, kus seisid loss.
Metsik wiha paisutas meie rinda, häwitustung
põles weres kui tuli; tormist saime me jõudu ja
julgust, waimustus andis meile wõidusaamiseks
lootust.

Mühisedes langesime rannale... Viitusid ja
wärisesid isegi liwid, kuid ei annud järele need
neetud, tugewad müürid.

Uuesit algasime tormijooksu. Üleni wahus

olid me wihased harjad, liiwa ja kiwe paiskajime määratu hulga sinna, — wastu müüre!

Ruid nad seisid iltkagi püsti ja irwitafid meid.

Rauges meilegi jõud, wäsimus wõttis meilt wõimust.

Ei laintelegi wõit nii tergesti tule!

Täna näed ja seda wägewat lossi juba waremetena. Aeg ise tõttas meile appi; ta oli tugewam ja kangem kui meie. Weel seisawad müürid, nagu hirmuöö warjud püsti. Ruid toores wõim ja wägiwald ei asu enam siin tornides. Tükk-tükilt pudenewad kiwid ja langewad meile mängufanniks wette.

Dained läksid, tulid... Gemalt mere poolt kostis läbi tormi hulumise nagu tuhandete inimeste wõitlushüüd, suurtükkide mürin, tuhandete püside raskatufed... Nagu oleks seal käimas wõitlus elu ja surma peole. Wabaduspäitese leegitsew tuld, millal tõused, tõused oma täiel aul üle meie randade?! Ruid ärgu kumagu sinu loidud asjata nõretawast werest.

Tuul hulus edasi tühjades afnaluulides, wingus heledail toonidel wanas lagunenud tornis. Läbi tuule hulumise, läbi laine tõkkamise kuulsin ma korraga üht tasast wiisi, mis oli mahe, pehme kui suwe hingamine.

„See oli ilusal suweõhtul“ — rääkis üks laine, feda ma teiste koorist eraldasin. „Ruuled ja mind?“ — Ma kuulatafin:

„See oli suweõhtul. Minu lugematud õed olid oma hõljutantsu jätnud seisma. Ka mina olin wäsinud. Tasalefi weerefin ma randa; suudlesin tasa mere liiwa ranna ääres. Oma õdede seast olen ma õrneim ja luuleliseim. Mu armsaim pail suweõhtutel on pilliroostik, kus ma üksinda armastan waituses unistada. Kui tore ja suure-

pärane on suwedhtune pühalit loodus. Mu kodu, see on kui klaas: ta peegeldub tulevärvides wastu särawat õhtutaewast. Pilliroog ei lohise enam, ta kitsad lehed tahawad wagusalt tuktuda. Tammed, pihlakad, kuused... kõik nad, — meie mere randade uhtus ja ilu — on wait. Sügaw, saladuslik waitus walitseb merel ja randadel. Ainult räägu hääli ütleb pikki ühetoonilisi palwe-õnu igawese looduse altari ees.

Ja see altar. Kuis ei helgi ja ei sära ta kõige luulelisemates, ilusamates värvides!

Punane, violett, oransh, roheline, sinine. Ja kollane on kui taewaliste suudlus teistega sulanud koku...

Wähehaawal lööwad taewawärwid kahwata ja teine pool taewast muutub tumesiniseks. .

Udu tõuseb.

Tõuseb pikkamisi ja waitset nagu uni hällilapse laulele.

Mähhib loori pilliroostiku, ütsitud puud all heinamaal ja terve lõrge merelalda. Ühendab mereranna taewaga ühiselt õhumerets. Ainult mustad metsade ladwad ülalt kõrgelt kaldalt jääwad udust ehiotsa wälja. Nad on kõrgel, kõrgel, just kui tõuseksid nad keset taewast...

Waat', saladuslikust süngist tõuseb tuu ja hall udu muutub ta kiirte all peenikeseks kullatolmuks.

Ra rääk on jäänud wait; waimude tund on käes... Nüüd murueit on kärmas käskimas, ta ilusad tütreid on ju lawadel wihtlemas".

„Kuula nüüd weel!“ — laulis laine edasi.

„Ma peatun siin rannal ja ei weere niipea weel tagasi. Ilusamad mälestused ärtawad mu hinges ja kõidawad mind siia rannale“.

Seal kiwil istusid nad ühel niisugusel toredal suwedhtul... Mererüütli kasupoeg ja kaunim neidude seast, ta mõrsja. Wana rüütli ei olnud

todus, muidu ei oleks armastajatel nii waba wolt olnud seal üheskoos istuda. Neiu, kes oli ühe lossiomaniku tütar, jalutas tihti ülal mere-
kaldal ja tuli ta harwa siia alla, kus teda armsam alati ootas.

Uga miks räägin ma seda sulle, wõõras? —
tahhes laine tasafesi ja nagu järele mõeldes —
wahest ei huwita see lugu sind sugugi?...

Armsam, kui ema häälilaul, kallim kui terwe maailma wara on arm, mis lapseea unelõidikuist alles ärkab.

Oled sa lilledit pannud tähele hommikutel, kui ta lastewesi filmades, juba naeratab tõuswale päikesele, õnnele?...

Oled sa kuulnud kägusid, kui nad on tultumas kewadisel ilul? Wõi ei tuffsu ja lõõ sul siis süda, kui wiise lastutamas ööbil on toomel. Renam weel, armsam on kallima hääl, kui ta sind hüüab õnnele!

„Õnn kaasa!“ laulawad õrnemad õhud, „õnn kaasa“ lajawad metsadki ja orud... Kuid waata siis ette, et õnne ei kaota: arm walekõidulid põlgab!“

„Waata ette! Waata ette!“ laulsid lained nüüd tooris. „Õnnemunal õrna toore...“, karjusid lajakad merel.

— — — — —
„Sina oled minu armsam wara!“ rääkis noormees neiu tõwasti wastu rinda pigistades. — „Sinu juures kasvab mul wõim, nagu noorel kotal; sinuga ühes lendaksin kas wõi ei tea tuhu maailmade otja ja mul ei oleks sugugi igaw. Sinu eest ei oleks mul ükski hind kallis ja igale hädaohule astuffin ma julgesti wastu. Sõegi kasuisa ei kardaks ma, kui ta sind minu käest endale peaks tahtma...“

Minna ja sina olemine ühtinud ja lahutamata

olewused; sind kaotada, tähendab kaotada elu. Sinuga ühes on mul surmgi magus..."

"Mits räägid sa surmast, mu kallis?" ütles neiu. "Eks ole me mõlemad ju noored, eks tuika ja lõõ elu wägewal woolul meie rinnas? Elada tahame meie, elu on alles meie ees. Tulgugi tormid ja müristagu äike, see ei lohuta mind, sest me hoiame ühte..."

Ruid imelik... Salajane, arusaamatu kartus surub üksi olles wahel minu südant. Ma kardan... kardan meie õnne pärast. Mis ütles küll rüütel, kui ta meie armastust märkaks?... Rüüd, ainult need lained, see pilliroostik, need liwid, nägid meie armuawaldusi... Ma kardan su kasuisa, kardan ta hirmsaid filmi, mis mind nagu tahaks ära neelda. Ma aiman hädadohtu endale ja kardan sinu elu eest, kallim... Aga wahest on see asjatu tühine kartus ja muidu naiselik nõrkus...

"Ja kuigi su kartusel wahest oleks põhjust, ei pea sa kellegi teise omaks saama, isegi siis, kui rüütel sind ihtaks endale... Sinu pärast wõitlen kellega tahes, kas wõidan wõi — langen. Ruid peleta kartus, kõik läheb wiimaks meie õnneks.

Siiski peame meie oma poolehoidu ja armastust warjama kuni parema tulewikuni. Seda magusam on aga meil iga uus salajane kokkusaamine."

Armastajad kadusid eemale. Nad suudlesid teineteist. Kui terasest walatud oli noormehe kaju, kui ta salelda neiu kõrwal sammus.

"Õnnelikud!" sosistas kastehein jaanilillele kõrwa, see noogutas peaga ja uinus.

Ainult haldjad, kes kõrgel kaldal, puude ladwus istusid, tõmbasid oma wiltused suud naerule ja ititasid. Wist ei uskunud nad nende inimlaste õnnelikult tulewiku.

Laine läks, kuid tema piisad sätendasid weel rannaliival, kui weteneiu filmapisarad.

Uus laine weeres suurel müriinal asemele... „Mul on wallatusest „Püha-kari“ juures himu täis, kus ma oma õdedega wõidu farglesin“ — lohises ta. „Siis jooksin ma tuisateles rannale ja paistasin määratu sületäie merekõntsa liiwale. Siin ta nüüd on. Ma armastan ilka inimestele midagi külakosti kaasa tuua, kas mõne laewatüki, wahest ka mõne surnuteha...“

Ma ei ole nõnda luuleline kui mu kõige noorem ja wäiksem õde, kes sulle nendest noortest armastajatest jutustas... Ma jutustan lihtsalt, austan tugewust ja murrat wõimuga endale teed: ma olen — üheksas laine. Kui tahad, jatkan oma õe jutustust...“

„Wana lossikaru“ — ma tutsusin rüütli, kes siin lossis lord elas — ilka selle nimega. Oo, ta oli hirmus inimene, täis tüübiline mereröwewel. Oma süsimustade, põlewate filmadega ja longis ninaga ajas ta igaihele kanaanaha ihule, kui ta, raste mõõl läes, kellelegi tungis kallale. Naised wärisesid ta ees... Kuid ta ei teinud nendega suurt tegemistki. Tal oli ju teine palju kasulikum amet: laewu röowida...“

Nõnda lestis see mitmed head aastad. Korraga panime rüütli elus muudatusi tähele... Ta ei käi enam nii tihti merel, waid luusib kas ratsul wõi mõnikord ka jalgsi oma lossi läheduses maal ümber. Temaga ei ole õige lugu — räägime me isekeskis — ja ei olnudki. Wana „lossikaru“ armastab, miks ta siis muidu alati wiibib nii iseendas ja nii mõttes... Teil, inimestel, juhtub ju sageli niisugune äpardus, mida teie nimetate armastuseks ja — mereröwewel, olgugi kuri ja tufane, pealtnäha naiste ilu wastu jääkülmus ise — oli selles ikkagi ka inimene — see olgu talle wabanduseks öeldud... Ah, hoidku

taewas igaiht niisuguse rumaluse eest, kui sa hakkad armastama ja sind wastu ei armastata! Ka meilgi lainete elus — on seda tulnud ette; ehk ma küll olen wilu merelaine, olen ma fiiski mõnd meremeest pööraselt armastanud, ilma et wastuarmastust oleksin leidnud. Alles hiljuti ajasin üht kaptenit taga, kes mu tormiliste laisutuste eest pääsis Krongsfajule, kuid oma laewa jättis fiiski mulle ja ma suudlesin selle tükkideks...

Nojah, wana „Iosfikaru“ armastas jah! Ja teda weel?! Oma kasupoja pruuti, keda ta kord tusajil oli silmanud...

Oled ja neid Iosfi keldreid waadanud? Sinna ei maetud mitte üksi rööwitud warandusi, waid ka neid, keda päewawalgusest taheti ilma jätta. Seal närbus ja tõdunes mõnigi sinusugune inimlaps — jutustas laine minu tähelepanu sinna poole pöörates. — Hirmsad keldrid, eks? Tuhat korda parem on surm, mis ühe pauguga tuleb, kui nende hirmsate wõlwide alune elu ärapäasmise lootusetu ja pikaldase surma ootusega — arwad sa. Tõsi! Ka rüütli kasupoeg arwas sedasama, kui ta seal all wiibis. Kuidas see juhtus? Wana „Iosfikaru“ oli ühel õhtul luusides neid mõlemaid kokkusaamiselt tabanud — rüütel ei olnud seekord üksi, waid mõned ustawamad mehed olid tal kaasas — ta oli nad mõlemad lastnud finni wõtta. Neiu pandi ühte Iosfitorni finni ja noormees wisati keldrisse, sest et ta neiu kaitseks kasuisale wastu oli hakanud. Taewas ei kaitse igakord armastajaid. Waene poisj seal all sügawuses, oma pruudist oled ja igawesti ilma... linnute on kassi käppade wahele sattunud ja temal ei ole enam pääsmist, sest kasuisa otustas neidu kui mitte heaga, siis wägiwallaga pidada endale. Ma ei hakka nende õnnetute meeoleolu ega ahastust kirjeldama, see on ise-

endastki igaihele päewaselge ja — ets juhtu weel kuni tänapäewani teil, inimeste seas, et saatus murrab südameid...“

Laine peatus nagu midagi meeletuletades, siis sõneles ta edasi:

„Ma ei tea, mil kombel wõi luidas nad lossist tiiski said põgenema. Mäletan ainult, et tormine aeg oli ja rüütlit ei olnud kodus. Wist oli neil lossis poolehoidjaid, kes nende õnnetusle tundsid kaasa ja neid aitasid põgenemisele. Ka ei ole mul enam aega, weteema on juba kaunis furi ja kutsub mind. Nägid tahawad täna iseäranis lainte turjal sõita ja hullul tujul õõtsuda: tuleb neil ju wahel niisugune paratamatu tung...“

Nagemiseni!...“

„Aga mis sai neist?“ karjun ma lainele järele, kuid juba ta kaduski.

*

„Aga juba on rüütel põgenejate kannul,“ jutustas järgmine laine, „laugemale nad weel ei jõudnudki. Hirm kangelastas neidu, kui rüütel wälkuwail filmil mõõgaga tungis noormehe kallale.“

Wiimane hakkas wastu. „Tema wõi mina!“ wilksatas tal mõte läbi pea. Särisedes löid mõõgad wastamisi: Rüütli esimene hoop oli õnnelikult tõrwale löödud. Siis wälkus haljas teras noormehe läes omakorda ja — mis see oli?

Kui piksest rabatult langes rüütel murule. Ta nägu muutus surnukahwatuks, kuna ta pärani latalistitud filmad klaasifel lätkel näisid küsiwat: mis on minuga juhtunud? Kas surm, mida ma heldel käel teistele olen külwanud, nüüd mulle endale nii järsku tuli?!

„Surnud! Laewas halasta! Mifs pidi see nõnda tulema? Sa tapsid ta... wert... meie waesed! Sinu läed on werised... Werid toob

eiem armule õnnetust," hädaldas neiu ja kattis nuuksudes oma silmad kätega.

"Nii oli wist taewa tahtmine... Mina ei tahtnud täiesti ta surma, ma taitsefin ainult sind ja iseennast" — rääkis noormees.

"Parata pole enam midagi!"

"Nüüd oleme werrega kihlatud: ärgu saagu see meie armule houaks!"

Elu hinnaga olen su ostnud, werises wõitluses su endale wõitnud...

Kärmesti hakkas noormees mõõgaga liiwasse auku kaewama, kuhu ta rüütli mattis...

Liiwasõmerad langesid kasuisa kalmule ja eemal hirnus ja trampis jalgadega rüütli sõjahobune, kelle ta oli jätnud wõfastikku.

"Põgeneme enne, kui ta mehed lossist järele tulewad" — hädaldas noormees ja haaras poolminestanud neiu oma sülle...

Torm mürises merel, lained jooksid ja langesid üle kiwide, kui hullud. Hele wälk walgustas wahete-wahel lainete wihaseid harju. Siis haigutas merele ja maale seda suurem pimedus. Kõu taples tugewasti taewas, ja maa, see wärises ja oigas...

"Põgene, põgene!" hüüdsime meie, lained. "Eht halastab taewas ja ei nuhtle weresüüdi!..."

"Weri ihkab were hinda!" jahistas pilliroostit põgenejate kannul...

Uus lärgatus pani maapinna põruma, lai tulejuga loitis taewa all otse risti... Terwe taewaalune põles, põles kui igawese tule lõõmaw leel... Maa ja meri laulsid rüütlile wägawat requiemi.

*

"Kuulsin Mardust kiljatama, laane nurgas nuttamale, metsa laisus kaebamale".
(R.p.)

„Stin läheduses kuski oli wanasti wäike label, mille alusmüüridki sinu päewil maasse on wajunud,“ jutustas uus laine mind weega pitsides. „Uhel õhtul oli see label walgustatud. Igatsetud filmapill oli rüütli kasupojale ja ta mõrsjale kätte jõudnud, sest sel õhtul pidi olema nende laulatus...“

Bruudi nagu on kahwatu ja tõsine, samuti ta peiu oma, olgugi, et see pealtnäha külma rahu awaldab. Miks ei hõista nende süda sees nii, nagu lord warem seal all mererannal? Kas kauaigatsetud ja loodetud õnn, kui ta on nii lähedal ja kättesaadawal, enam õnn ei olegi?!

Wõi ei usu süda siis enam selle õnne täiust ja suurust? — — — — —

Õues wingub ja tiunub tuul, nagu taebaks ta millegi üle, mis talle kallis on olnud ja nüüd on läinud kaduma, wähest kolistab ta ülal wäitese torni luufides ja lõssutab ukselinki, kui kiputs ta wägisi kirikusse... Kiiinalde waewaline walgus wäriseb laes ja seintel liiguwad tontlikud warjud. Õudne on kirik ja saladuslik hirm waldab tahtmatult noorpaari ja wäheseid pulmalisi... Noorpaar põlwitab altari ette, kuna preester walmis on neid eluks ajaks üksteise omaks kõitma. Ükki käib tuulepuhang läbi kiriku: leinapärjad ja teised seinahetted liiguwad ja kahisewad, küünlad altaril on kustumas. Kiriku ukseid löödi pärani lahti. Reegi raudriides ratsanik sõidab musta hobuse seljas kirikusse ja otse pulmaliste sekka. Kõik kohmetuwad hirmsasti. Mõrsja kuldformus langeb ehmunud preestri näppude wahelt kõlisedes kiwipõrandale. „Mererüütel!“ — karjatab pruut ja langeb sügawasse minestusse. Peigmees seisab kui kiwistunud ja waatab pärani filmil toleda ratsaniku otsa, kuna pulmalised hirmuga seinä ääre hoiduwad.

„Sure!“ kõmises ratsaniku hääl kui alt

hauafeldriift, ja peigmehe punane südameveri pritsib pruudi walgele kleidile... Ragu noor heinaputt, terawast wikatist läbi lõigatud, langeb noormees kiwipõrandale pruudi kõrwale... Siis tõstab hirmus ratsanil minestunud pruudi juukseid pidi enda ette sadulasse ja kihutab tulduid teed tagasi, nii et hobuse sabjad lõowad sädemeid...

*

Ruu tuli parajasti paksu pilwetombu tagant lagedale ja walgustas toledat pilti. Maas liiwal lamas ifka weel minestunud pruudi elutu leha. Must täff tammus ja kraapis ta juures, sest ta oli oheliftu pidi noore naise leha külge seotud... Must ratsanil ise on libedasti töös. Sinna kohale tuhu kord mererüütel liiwasse maeti, kaewab ta nüüd uut auku. Nüüd ongi ta juba walmis. Täff hirnub kõwasti... Must rüütel lohistab neiu poolelutu leha augu juure ja lüftab ta siis elusalt auku... Ruu puges tasafelt jälle tagasi pilwedesse, wist mattis tal jälkus hinge. Ta ei tahtnud seda pealt waadata, kuidas rüütel wärske haa peal jalgadega trambib...

„Wenna surma olen ma nüüd mõlematele hirmsasti lätte maksnud, nad ei teadnud arwatagi, et mererüütliil weel üks wend oli, kes kaugele maalt parajasti just nende laulatusele jõudis“ — põmises rüütel.

„Wend, sa wõid oma wennaga rahul olla: sinu pruut puhkab rahulikult sinu kõrwal!...“

„Olgu pehme teie pulmawoodi!“ — irwitas tole rüütel ära sõites. — — — — —

Ilusatel suweöödel astu sa, wõõras, sija rannale, kui waikinud linnud ja loomad puhkusele..., siis näed sa mere ääres kiwil kaht warju istumas, kaelustamas ja suudlemas... Siis näed sa neid. Ei siis liigu merelained ega sahise

saladuslik pilliroog: teegi ei taha nende waitset
õnne segada...

Ruid pimedatel sügisöödel, kui pimeduses
oigawad lained, — kui tontidel on pidu, siis...
ära ja tule!

„Mereröõwel on väljas, ta wennaga otsib
taga „oma pruuti“. Ta kiristab hambaid, ta
wannub küll saatust ja taewast... Ruid pruuti
ta ei leia... ei leia igawesti: ei armu wägi-
wald seo!“

— — — — —

Wahutades tormasid wood ja wihaselt pekfid
randa... Sõnelesid suweöö armust, — pajatasid
muinasajast waljust.

=====

Rääk-järv Wafawere nōmmel

Wafawere nōmmel.

Kui pilwed pōuasel suweajal igalpool ümber käiwad, kui külaelanik pikifilmi oma päitesest kõrwetatud liiwasele põllule kosutawat taewasaset ootab, siis lõhub kõrge nōmm oma metsaga äikesepilwed pooleks. Ohates räägib siis elanik: „Nōmm wõttis hoida!“ See tähendab: nōmme mägi ei lastnud külapõldudele tulla wihma. „Kui seda raibet nōmme küll ei oleks,“ kirjab külaelanik südant lergitades juure.

Juhtus aga seda, et palawal tulwal ajal nōmm nagu püsirohutünder mõne ettewaatatamalt mahawisatud tuletiku läbi lõi müriinal põlema. Kui ahned tuleleegid nagu tulised loerad hirmsa wihaga ühe männi otsast teise lorgasid,

tui elawad puude lehad tule käes prafsusid ja wingusid, tui metstangelaste mahatilkuw ja põletaw weri nõmme liiwa suudles, tui terwe nõmm mühises ja oigas, siis ehmus külaelanil ja ruttas oma nõmmele appi, sest süda ei kannatanud näha, et nõmm saab hukka. Elanil ja nõmm olid südametega üksteisega kokku kaswanud nagu kaks weresugulast, nagu kaks lihast wenda, kes küll wahest isefestis tülitsewad, kuid filmapilt ühinewad, tui on karta ühisl hädaohtu. Sest nõmm oma poolt warjas elanikku tuulte ja tormide eest, warjas teda kõigi taudide ja haiguste eest, warjas kõiki neid, kes tema warju olid end usaldanud, ega sallinud seda, et keegi tema lastest oleks weernud wõõrsile. Juhtus aga mõni sõnakuulmatu ja karsitu nõmme warjult kauemaks ajaks lahtuma, siis nuhtles nõmm teda salajase kojuigatsusega, nii et sõnakuulmatu warsti pööris tagasi koju, et nõmme waigulist, terwetstegewat õhtu jälle lordki sisse hingata.

Nõmm rõõmustas ja kõneles siis oma äradunud pojale õrnu meelitusõnu ja metsafaladusi, mida ta wõhiwõõrale eladesi ei kõnelnud. Siiski. Ka wõõrad armastasid kuulata nõmme salakohinat, tui nad tema järwede kallastel luusifid ning nõmme mägede ja orgude ilu imetlesid.

*

Mägine ja orglit nõmme mägestil on olaspuu- ja paiguti lehtmetsaga kaunistatud. Rõrgematel kohtadel kaswawad männid, nõmmeweergudel aga kased ja teised puud. Missuguseid selgeid, läbipaistwaid tõrwapisaraid ei immitsenud neist nõmme mändidest, selget ning lõhnawat tui meriwail! Ja missugust magusat mahla ei annud fewadel tüwefad nõmme kased! Nõmmel ja nõmme ümbruses leidub hulgalene wähemaid järwefesi, mis nõmme orgudes nõmme mägedest ümber piiratud ja ka eemale lagedasse soosse asetatud.

Räib nii, nagu oleks wanal hallil ajal määratu-
suur hiiglane siit läbi läinud ja oma terwe suure
hingeahastuse ning hiigelturbuse wäikesteks jär-
wedeks wälja nutnud. Ja nõmm, nõmme mets
wõtab neid silmawee-pisaraid hoida, et nad ära
ei kuiwaks.

Kes ei tunne küll ilusaid Rääk- ja Liwa-
järwi wõit teisi, millel igaühel oma nimes, nagu:
Mätas-järw, Noot-järw, Pani-järw, Rihl-järw,
Katas-järw, Isanda-järw ja teised.

Jahedatel suwedhtutel, kui järwede waimud
walmistawad õhtusööki, aurawad järwed ja nä-
tawad oma peidukohti. Salwel aga, kui külm su-
leb kala hingamise augud, järwewaimude ja nä-
fide salateed ning waatlemise atnad, siis alga-
wad järwed ühisel jõul palasetaadiga wihast
wõitlust. Mõnikord on wõitlus õige äge. Järwede
sifemine wastupanew jõud terkib järwede põhjast
ja sunnib jääd pragunema ning murduma.

Oi, misfugune suurepärane lahing on siis
käimas! Mürisewad suurtüki, ragisewad kuulpil-
dujad ja nõmm kuulatab kitis kõrwu wõitluse
käitu.

„Sõda on tulemas, waenuwanter weere-
mas!“ kuulutastid siis wanad raugad külas jää-
rast suurt jääpaukumist kuuldes ette. „Hoia, Is-
sand, meie maad ja rahwast sõjahädade ning wi-
letsuse eest!“ Kuid nooremad ei usu taatide juttu.
Teadid aga teadsid weel mõndki pajatada. Tead-
sid, et rahwas wanasti „suure sõja“ ajal nõmme
warjule põgenenud ja seal elanud. Teadsid rää-
kida „Rootsi“ kuld-nuppudega tõllast, mis Rääk-
järwe kohal jõlle langenud ja mille nuppudega
ilusad jöenätid päikesepaistesel ilmal weel prae-
gugi mängiwat.

*

Rena on Rääk-järw. Ühelt poolt piitab teda
fõrge metsjaga laetud nõmmemägi, teiselt poolt

on ta kaldad aga madalad. Rääk-järw on oma nime saanud Räägu-Siimust, kes wanal ajal järwe kaldale endale hurtsiku ehitanud ja seal end kalapüügist elatanud. Räägitakse ta ühest mõisapärrast, kes Räägu-Siimu eeskujul telgi järwe kaldale üles löönud ja seal paigamehe elu proovinud. Wist tüdines ta alalisest kalaroast wõi ei saanud ta nõmmewaimudega õõsiti läbi, aga järgmisel suwel ta sirna enam ei läinud.

Rääk-järw! Tihtigi tuled sa weel mu meele, kõndisin ju minagi tihti sinu kallastel.

Kaldale, nõmme kallatule, kuhugi kase alla sirutasin enda samblale, waatafin su wirwendawat sinipinda ja walgeid suwepilwi, mis peegeldusid su pinnal. Ju kuulasin linnulaulu. Kuidas nad suwehommikul laulsid!

— Wiu, wiu... jü-ti... jü-ti.

Kwa! Kwa-kwa. Tsat! Tsat!

Jü-ti... jü-ti... jüü...

...Kwiwiri... kwiwiri... fs... f... f... fdi...

Tiu... tiu, tiu...

Laulge, linnufesed! Teie häälitšus wiib tusa laugele. Ah, päikesekiir! Näe, temagi tungib minu juure... Jtta lähemale... waat' samblal, siis piibehe laial lehel... ja nüüd paistab ta mulle otsekohs filma. Ma pigistan filma kinni ja tunnen heameelel, kuidas ta paitab mu otsaesist ja põske... Põleta, põleta! Säh käsi, säh ta jalg!

Ah, ah, pardid! Järwel ujumas pardid! Olets nüüd püßs. Rõmm, kõmm! ja lääes nad oleksid mul, aga mispärrast surmata neid?! Las elada enda ja woogude rõõmuks... Näe, kuidas wesi nende ujumise teel wirwendab nagu sulahõbe. Prääks, prääks!... Põmm, põmm! Wurinal lendasid minema pardid, üks on aga haawatud ja ujub lohakalt weepinnal... Kaldal seisab met-

sawahl. Ei taha waadata, kuidas ta loer haawatud pardiga ujub kaldale.

Lähem ära... Elu mõte on mulle korraga saanud mõistatusets... Kas part ainult seepärast elas ja woogudes mängis, et suituda surmale siis, kui metsawahil oli tuju lasta?! Jah, kas ei olnud wahest minulgi südamas säärane soow enne seda?

Lähem nõmme kõige kõrgemale tipule. Läbi puude latwade sinetab ja läigib mäe all Siiwajärw. Siin kõrgel on üks länd, kuhu otsa maronin. Mahe tuul puhub alt järwepinnalt wastu nägu. Gemal filmapiiril sinetawad nagu kühmud Waiwara Sinimäed ja walge sammas neist paremal kael walendab nagu lumi... Kirikutorn. Maailm, maailm! Ma näen ainult tükkidest su määratumast pinnast... Kuidas tõuseb soow su pinda ja ilu laiemalt waadelda!

Kront, kront!...

Ahaa, wana kaaren on ka wäljas.

— Siu, tiu... Kwiriri, kwiriri... wilistawad wäikesed linnud. — Me oleme madalad wäikesed metsalauljad... Näe, kaaren on kõrgemal, kas ta seepärast on õnnelikum kui meie?!...

Ah, milline lõhn, milline lõhn! Euhandest lõhnast seisab ta koos ja hõljub ka järwede pinnal. Goodus arstib siin oma kopsuhaigeid, kogu nõmm on ta sanatoorium.

Wasawere nõmm! Ruhu on jäänud need, sellega ma olen istunud sinu järwede kallastel? Kas oli neile wähe sellest panoraamist, mida nad nägid nõmme kõige kõrgema tipu otsast, et nad nüüd kõik on ära?! Aga eks hoiata ja warja ju nõmme mets nende mälestust.
